

رابطه‌ی سبک‌های دلبستگی پدر و مادر با سازگاری هیجانی، رفتاری و اجتماعی در دانشجویان غیربومی سال اول

* دکتر شهرام واحدی¹، سمانه مرادی²

خلاصه

مقدمه: هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه‌ی سبک‌های دلبستگی پدر و مادر با کفایت اجتماعی و سازگاری اجتماعی هیجانی در نمونه‌ای از دانشجویان شهرستانی سال اول دانشگاه تبریز بود.

روش کار: در این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی مقطعی، تعداد 182 دانشجو (91 دختر، 91 پسر) مقیاس‌های دلبستگی بزرگسالان و پرسش‌نامه‌های سازگاری اجتماعی هیجانی و کفایت اجتماعی را تکمیل کردند. تحلیل داده‌ها با روش تحلیل رگرسیون چندگانه انجام شد.

یافته‌ها: بر اساس نتایج پژوهش بین سبک‌های دلبستگی مثبت پدر و مادر (مولفه‌ی اعتماد و ارتباط) و سازگاری اجتماعی هیجانی دانشجویان رابطه‌ی مثبت معنی‌داری وجود دارد ($P < 0/001$) اما بین سبک‌های دلبستگی منفی پدر و مادر (مولفه‌ی بی‌اعتنایی هیجانی) و سازگاری اجتماعی هیجانی رابطه‌ی منفی معنی‌داری مشاهده شد. هم‌چنین بین سبک‌های دلبستگی مثبت پدر و مادر و کفایت اجتماعی دانشجویان رابطه‌ی مثبت معنی‌داری وجود دارد ($P < 0/001$) و از بین متغیرهای پیش‌بین، زیر مقیاس‌های بی‌اعتنایی هیجانی مادر و اعتماد پدر می‌تواند تغییرات مربوط به سازگاری هیجانی و اجتماعی دانشجویان را پیش‌بینی نماید. علاوه بر این، مولفه‌ی اعتماد مادر به تنهایی 11 درصد واریانس مشترک کفایت اجتماعی دانشجویان را تبیین نمود ($P < 0/001$).

نتیجه‌گیری: دلبستگی والدین نقش بارزی در ابعاد مختلف سازگاری (اجتماعی، رفتاری و هیجانی) و کفایت اجتماعی دانشجویان ایفا می‌کند.

واژه‌های کلیدی: دانشجویان، سازگاری اجتماعی هیجانی، سبک‌های دلبستگی، کفایت اجتماعی

مقدمه

صمیمی در اواخر کودکی و اوایل نوجوانی و جوانی که سازگاری را تحت تاثیر قرار می‌دهد کاملاً بررسی نشده است و اطلاعات کمتری در مورد آن مشاهده می‌شود (5). معمولاً عقیده بر این است که دلبستگی به والدین و دوستان، هر دو در سازگاری کلی نوجوانان نقش مهمی را ایفا می‌کنند. اکثر تحقیقاتی که روابط دلبستگی و سازگاری نوجوانی را بررسی کرده‌اند از ترسیم رابطه‌ی علی ناتوان بوده‌اند (6). در پاسخ، دوبلی و مارکیویکز یک تحقیق طولی در مورد دلبستگی والدین و اثرات آن بر سازگاری انجام دادند. آن‌ها دلبستگی مشاهده شده بین والدین و نوجوانان در سن 13 سالگی و ابعاد مختلف سازگاری در 15 سالگی (مانند نشانه‌های افسردگی، اعتماد به نفس و نمرات درسی) را اندازه گرفتند و نتایج به دست آمده نشان داده است که دلبستگی ایمن بدون تردید با سازگاری با توجه به سطوح مشکلات درون‌زاد، عزت‌نفس³ و

دلبستگی¹ شیوه‌ای است که برای مفهوم‌سازی و سنجش کیفیت روابط دوگانه به کار می‌رود. به طوری که کنترل² در این زمینه معتقد است ویژگی بارز دلبستگی پیوند عاطفی بین دو فرد است که یک حس ایمنی روان‌شناختی را رشد می‌دهد (1). دلبستگی مادر و کودک به طور گسترده بررسی شده است و عقیده‌ی رایج بر این است که کیفیت دلبستگی، بر بسیاری از ابعاد زندگی کودکان اثرات دراز مدت دارد (2-4). با این وجود میزان دلبستگی به مادر، پدر و دوستان

* مؤلف مسئول: ایران، تبریز، دانشگاه تبریز، دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی
 تلفن تماس: 0411-33902078 vahedi117@yahoo.com
 تاریخ وصول: 1388/2/2 تاریخ تایید: 1388/5/20
¹ استادیار روان‌شناسی، دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه تبریز
² دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی، دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه تبریز

¹ Attachment

² Cotterel

³ Self-esteem

پیشرفت تحصیلی دو سال بعد، رابطه دارد (6). بنا بر این، چنین استنباط می‌شود که دلبستگی والدین بر سازگاری نوجوانی موثر است. با این حال شیوه‌ی به خصوصی که در آن روابط گوناگون دلبستگی بر ابعاد مختلفی از سازگاری نوجوان موثر باشد روشن نشده است. حال این سؤال مطرح می‌شود که در اوایل نوجوانی و جوانی، روابط دلبستگی پدر و مادر به صورت جداگانه و یا ترکیبی چه تاثیری بر میزان سازگاری فرزندان دارد؟

پاسخ به این سؤال می‌تواند به تدوین برنامه‌های پیش‌گیری به منظور افزایش سازگاری نوجوانان در معرض خطر کمک کند. درک و فهم اثرات نسبی کیفیت دلبستگی به والدین می‌تواند در موقعیت‌های بالینی و آموزشی مفید باشد. زیرا این امکان وجود دارد که روابط دلبستگی در افزایش سازگاری دانشجویان در ابعاد مختلف تاثیرگذار باشد.

علاوه بر این، تحقیقات نشان داده‌اند که روابط دلبستگی والدین بر کفایت اجتماعی¹ کودکان و نوجوانان اثرگذار است. مفهوم کفایت اجتماعی از عناصر متعددی مانند حل مسئله، حل تعارض و اعتماد به نفس تشکیل شده است. به عنوان مثال رابین و رزکراسنر² کفایت اجتماعی را به عنوان توانایی رسیدن به اهداف مشخص در تعامل اجتماعی و حفظ رابطه‌ی اجتماعی با دیگران در طی زمان و مکان‌های مختلف تعریف کرده‌اند (7). رزکراسنر و همکاران برای سنجش کفایت اجتماعی کودکان 4 ساله، آن‌ها را مورد مشاهده قرار داده و مهارت‌های حل مسئله‌ی اجتماعی و کیفیت تعهد اجتماعی آن‌ها را ارزیابی نمودند و دریافتند که دلبستگی ایمنی مادرانه تنها با بعد تعهد کفایت اجتماعی رابطه‌ی مثبت دارد و به این نتیجه رسیدند که روابط دلبستگی ایمن در ایجاد اعتماد کودکان جهت کشف موقعیت‌های ناآشنایی اجتماعی کمک می‌کند (8). سایر مطالعات سایر ابعاد کفایت اجتماعی را بررسی نموده و به نتایج مشابهی مبنی بر وجود رابطه‌ی مثبت بین دلبستگی مادر- کودک و کفایت اجتماعی دست یافتند (5، 9، 10).

فرا تحلیلی که اخیراً در این زمینه توسط اشنايدر³ و همکاران انجام گرفته است نشان می‌دهد که بین کیفیت دلبستگی مادر- کودک و سازگاری اجتماعی رابطه وجود دارد. این فرا تحلیل 630 نوع مطالعه را در بر می‌گرفت که رابطه‌ی بین دلبستگی مادر-کودک و ارتباط با همسالان را بررسی نموده و گزارش کردند که بین دلبستگی ایمن و روابطی مثبت با همسالان رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد. میزان پرخاشگری⁴ و رفتار ضداجتماعی در مطالعه‌ی مذکور، شاخص خوبی از ناسازگاری اجتماعی بودند (11). به طوری که تحقیقات نشان داده است سطوح پرخاشگری در مراحل گوناگون کودکی بین جمعیت‌های طبیعی ثابت است (12). رفتار اجتماعی یک متغیر پیش‌بین قوی در مورد ناسازگاری دوران بزرگسالی است (13). بنا بر این بین رفتار پرخاشگرانه‌ی کودکان و نوجوانان و دلبستگی ایمن مادر- کودک رابطه وجود دارد. به همین نحو، لیبل⁵ و همکاران دلبستگی و سطح پرخاشگری را در میان دبیرستانی‌ها بررسی کرده و نتیجه گرفتند که سطوح بالاتر دلبستگی والدینی با سطوح پایین‌تر پرخاشگری رابطه دارد (14). علاوه بر این، نوم⁶، دکویک⁷، میوس⁸ دلبستگی و رفتار رفتار ضداجتماعی را در یک نمونه‌ی 400 نفری از نوجوانان کشور هلند بررسی کردند و دریافتند که دلبستگی مادرانه به طور معنی‌داری با رفتار ضداجتماعی خود گزارش شده‌ی نوجوانان رابطه‌ی منفی دارد (15). در عوض، تحقیق راس کراسنر و همکاران رابطه‌ی بین سبک دلبستگی و پرخاشگری را تایید کرد (8). با این که آن‌ها رابطه‌ی معنی‌داری بین دلبستگی و پرخاشگری کودک پیدا نکردند، اما این یافته‌ها ممکن است با تغییر روش شناختی بهتر تبیین شود.

از سوی دیگر، تحقیقات از این عقیده که روابط دلبستگی والد-کودک با سازگاری هیجانی میان کودکان و نوجوانان مرتبط است حمایت می‌کنند (1، 16، 17). به ویژه آرمسدن⁹ و

³Schneider
⁴aggression
⁵Laible
⁶Noom
⁷Dekovic
⁸Meeus
⁹Armsden

¹Social Competence
²Rose Krasner

نوجوان را ظرف یک هفته در خوابگاه تکمیل نموده و به پرسشگران تحویل دادند.

ابزار تحقیق: پرسش‌نامه‌ی دلبستگی والدین⁴ (IPPA): نسخه‌ی تغییر یافته‌ی پرسش‌نامه‌ی دلبستگی پدر و مادر از 50 گویه (25 گویه برای هر مقیاس) تشکیل شده است که جنبه‌های عاطفی، شناختی و رفتاری دلبستگی آزمودنی‌ها را نسبت به والدین ارزیابی می‌کند (18). پرسش‌نامه‌ی مذکور برای بررسی ابعاد گوناگون دلبستگی (اعتماد متقابل، کیفیت ارتباط و بی‌اعتنایی هیجانی⁵) تنظیم شده است (18). خرده مقیاس‌های اعتماد با 10 گویه، احساس امنیت پاسخگویان در میزان پاسخدهی والدین نسبت به نیازهای هیجانی آن‌ها، بعد "ارتباطی" با 9 گویه، کمیت و کیفیت ارتباط کلامی و خرده مقیاس بی‌اعتنایی هیجانی با 6 سؤال، احساسات بی‌اعتنایی هیجانی و انزوا را می‌سنجند. داشتن نمرات بالا در هر مقیاس نشان دهنده‌ی دلبستگی ایمن می‌باشد. اعتبار سازه و هم‌گرایی این ابزار از طریق محاسبه‌ی همبستگی با ابزارهایی مانند تعارض، حمایت و همبستگی خانواده، بهزیستی درونی، رضایت از زندگی، افسردگی اضطراب، رویدادهای زندگی و... تایید شده است. مطالعات انجام یافته ضرایب پایایی این پرسش‌نامه را با استفاده از آلفای کرونباخ 0/68 تا 0/91 و پایایی آزمون و آزمون مجدد در عرض 3 هفته را 0/93 برآورد کردند. با استفاده از روش آزمون و آزمون مجدد در یک فاصله‌ی زمانی 2 هفته‌ای ضریب پایایی را 0/83 الی 0/89 محاسبه نمودند. به جز 7 مورد از 32 گویه، ضریب همبستگی همه‌ی گویه‌ها بالای 0/4 برآورد شد (18). میزان پایایی ابزار ترجمه شده در این پژوهش توسط محقق بررسی شد. بعد از تایید روایی صوری و محتوایی، پایایی درونی پرسش‌نامه با روش آلفای کرونباخ برای مقیاس‌های دلبستگی پدر و مادر به ترتیب 0/83 و 0/85 به دست آمد.

پرسش‌نامه‌ی سازگاری نوجوان (RAAI⁶): این پرسش‌نامه توسط رینالدز تنظیم شده است (24). پرسش‌نامه‌ی مذکور یک ابزار خود گزارش‌دهی با 32 گویه است که برای ارزیابی

گرینبرگ¹ در این زمینه دریافتند که دلبستگی والدینی با نمرات افسردگی، اضطراب، آزرده‌گی و بی‌اعتنایی در نمونه‌ای از جوانان رابطه‌ی منفی دارد (18). همین‌طور تحقیقات نوم و همکاران، آلن² و همکاران، رابین و همکاران نشانگر این است است که دلبستگی ایمن با مشکلات درونی نوجوانان رابطه‌ی کمتری دارد (20،19،15). اگرچه تعدادی از تحقیقات از این عقیده حمایت می‌کنند که دلبستگی پدر-کودک با کنش اجتماعی نوجوانان همبستگی دارد (21،9،7،5)، با این حال سایر پژوهش‌ها از این امر حمایت نمی‌کنند (22،16).

با توجه به یافته‌های متناقضی که در این زمینه به چشم می‌خورد و هم‌چنین به دلیل جدایی و فشارهای روانی که بسیاری از دانشجویان در ماه‌های اول ورود به دانشگاه تجربه می‌کنند، هدف مطالعه‌ی حاضر شناسایی سهم جداگانه و ترکیبی نقش دلبستگی‌های والدین در پیش‌بینی سازگاری دانشجویان تازه وارد در ابعاد عاطفی هیجانی و رفتاری بود.

روش کار

با توجه به اهداف، فرضیه و ماهیت مطالعه، روش تحقیق حاضر توصیفی و از نوع همبستگی است زیرا در پژوهش حاضر ارتباط بین متغیرهای پیش‌بین (سبک‌های دلبستگی والدین) و متغیرهای ملاک (سازگاری دانشجویان) مورد مطالعه قرار گرفت. جامعه‌ی آماری این پژوهش را دانشجویان جدیدالورود مجرد شهرستانی ساکن در خوابگاه‌های دانشگاه تبریز در نیم‌سال اول تحصیلی 1387 تشکیل می‌دادند. روش نمونه‌گیری، به صورت در دسترس بوده است. با استفاده از فرمول تاباکنیک و فیدل³ $N > 50 + 8M^3$ تعداد 182 نفر (91 دختر و 91 پسر) از بین دانشجویان مقطع کارشناسی ترم اول انتخاب شدند (23). پرسشگران پس از تشریح اهداف پژوهش از آزمودنی‌ها درخواست کردند که ابتدا فرم رضایت‌نامه را در برگه‌ی اول پرسش‌نامه به دقت مطالعه نمایند. سپس در صورت علاقمندی جهت شرکت در تحقیق، پرسش‌نامه‌های کفایت اجتماعی، دلبستگی والدین و سازگاری

⁴ Inventory of Parent and Peer Attachment (IPPA)

⁵ Emotional Alienation

⁶ Reynolds Adolescent Adjustment Inventory

¹Greenberg

²Allen

³Tabachnick and Fidell

صورت کلی و به تفکیک جنسیت آورده شده است. در جدول (2) ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش آورده شده است. همان‌گونه که یافته‌های این جدول نشان می‌دهند، بین سبک‌های دلبستگی مثبت (اعتماد و ارتباط) پدر و مادر با خرده مقیاس‌های سازگاری (رفتارهای ضداجتماعی، خشم، آشفتگی هیجانی و خودمنفی) رابطه‌ی مثبتی وجود دارد ($P < 0/05$). هم‌چنین بین سبک‌های دلبستگی منفی والدین (مولفه‌ی بی‌اعتنایی هیجانی) و سازگاری اجتماعی رابطه‌ی منفی معنی‌داری وجود دارد ($P < 0/05$).

نکته‌ی قابل توجه دیگر این است که بین کیفیت اجتماعی دانشجویان و دلبستگی مثبت مادر و اعتماد پدر رابطه‌ی مثبتی وجود دارد، اما بین آن و خود منفی رابطه‌ی منفی معنی‌داری مشاهده گردید.

به منظور بررسی فرضیه‌های پژوهش از روش آماری رگرسیون چند متغیره‌ی گام به گام استفاده گردید. در این روش متغیرهای پیش‌بین و سازگاری اجتماعی، هیجانی و رفتاری به عنوان متغیر ملاک مورد بررسی قرار گرفتند. در این روش، متغیرهای پیش‌بین با توجه به شدت ارتباطشان با متغیر ملاک (از قوی‌ترین تا ضعیف‌ترین ارتباط) به ترتیب وارد معادله شده و متغیرهای پیش‌بین که سهم معنی‌داری در افزایش دقت پیش‌بینی متغیر ملاک نداشته‌اند، وارد معادله نشده‌اند.

نتایج به دست آمده در جدول (3) ارائه گردیده است. یافته‌های جدول نشان دهنده‌ی توانایی پیش‌بینی‌کنندگی بالای اعتماد پدر از عوامل موثر بر سازگاری دانشجویان در بین تمامی متغیرهای مستقل می‌باشد.

با توجه به داده‌های مرحله‌ی یک، می‌توان بیان داشت که ضریب همبستگی چندگانه $R = 0/35$ و ضریب تبیین تصحیح شده $\Delta R^2 = 0/12$ در سطح احتمال $P = 0/001$ معنی‌دار است. به عبارت دیگر، مولفه‌ی اعتماد پدر به تنهایی 0/12 درصد واریانس مشترک سازگاری را تبیین می‌کند.

نتایج مرحله‌ی دوم، حاکی از سطح معنی‌داری $P = 0/001$ ضریب همبستگی چندگانه $R = 0/48$ و ضریب تبیین $R^2 = 0/23$ است.

سازگاری کلی روان‌شناختی نوجوانان استفاده می‌شود. پرسش‌نامه‌ی مذکور دارای چهار خرده مقیاس رفتار ضداجتماعی، کنترل خشم، تنش هیجانی و خودمثبت یعنی عزت نفس و اجتماعی بودن است. رینالدز ثبات درونی برای RAAI را بین 0/71 تا 0/92 گزارش کرد (25) و ضریب پایایی آن با استفاده از روش آزمون و آزمون مجدد در یک فاصله‌ی زمانی 2 هفته 0/83 الی 0/89 محاسبه شده است (21). ضمن بررسی و تایید روایی صوری و محتوایی فرم ترجمه شده‌ی این مقیاس توسط صاحب‌نظران، آلفای کرونباخ سئوالات 0/85 برآورد شد که نشانگر همسانی درونی بالای مقیاس است.

پرسش‌نامه‌ی تجدید نظر شده‌ی کیفیت اجتماعی ($ICQ-R^1$): این پرسش‌نامه توسط بورمستر² تدوین گردید (25) و شامل 40 گویه با چهار مقیاس فرعی (آغازگر روابط، حل تعارض، خودافشایی و حمایت عاطفی) است که برای ارزیابی کیفیت اجتماعی نوجوانان و جوانان طراحی شده است. از این ابزار در جامعه‌ی کودکان 11 ساله و بزرگسالان استفاده شده است. بورمستر ضرایب پایایی برای چهار مقیاس این آزمون را در فاصله‌ی زمانی چهار هفته بین 0/69 الی 0/89 برآورد کرد (25). ضریب همسانی درونی نیز بین 0/76 و 0/87 به دست آمد. روایی صوری و محتوایی نسخه‌ی فارسی این ابزار مورد تایید اساتید قرار گرفته است و در این پژوهش، ضریب پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ 0/85 محاسبه گردید.

پس از انجام مطالعات مقدماتی برای آزمون روایی و پایایی ابزارها، اطلاعات مورد نظر از طریق پرسش‌نامه‌ها گردآوری و داده‌های به دست آمده با استفاده از نرم افزار آماری SPSS نسخه‌ی 17 در دو سطح توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و تحلیلی (ضریب همبستگی و رگرسیون چندگانه به روش گام به گام) تحلیل شدند.

نتایج

به منظور ارائه‌ی تصویر روشن‌تری از یافته‌های پژوهش، در جدول (1) یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش به

¹Inventory Competence Questionnaire- Revised

²Buhrmester

جدول 1- میانگین و انحراف معیار خرده مقیاس‌های دلبستگی پدر و مادر با سازگاری و کفایت اجتماعی دانشجویان به تفکیک جنسیت

متغیرها	پسر		دختر		کل	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
اعتماد مادر	32/25	7/24	34/79	5/84	33/54	6/67
ارتباط مادر	24/26	4/9	26/41	4/90	25/35	5/18
بی‌اعتنایی هیجانی مادر	26/86	4/93	26/78	4/80	26/82	4/85
اعتماد پدر	30/31	7/22	32/30	6/1	31/31	6/72
ارتباط پدر	24/02	5/28	25/71	5/05	24/87	5/22
بی‌اعتنایی هیجانی پدر	26/86	4/92	26/78	4/80	26/82	4/85
کفایت اجتماعی	121/80	20/76	119/13	22/23	120/13	21/52
سازگاری اجتماعی	42/23	7/06	39/39	7/73	40/75	7/53

جدول 2- نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین خرده مقیاس‌های دلبستگی پدر و مادر با سازگاری و کفایت اجتماعی دانشجویان

متغیرها	خرده مقیاس‌های سازگاری				سبک‌های دلبستگی مادر			سبک‌های دلبستگی پدر			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1) کنترل خشم	1										
2) رفتار ضد اجتماعی	**0/58	1									
3) آشفتگی هیجانی	**0/45	**0/29	1								
4) خود منفی	**0/37	*0/15	**0/37	1							
5) اعتماد مادر	**0/31	**0/22	0/01	0/09	1						
6) ارتباط مادر	**0/23	*0/24	0/004	0/13	**0/80	1					
7) بی‌اعتنایی هیجانی مادر	**0/25	-0/11	**0/24	0/08	*-0/23	*-0/23	1				
8) اعتماد پدر	**0/28	**0/36	-0/11	**0/23	**0/67	**0/59	*0/22	1			
9) ارتباط پدر	*0/25	**0/26	-0/03	*-0/17	**0/79	**0/96	**0/29	**0/65	1		
10) بی‌اعتنایی هیجانی پدر	**0/245	-0/11	**0/24	0/08	*-0/19	*-0/23	**1	**0/22	**0/29	1	
11) کفایت اجتماعی	-0/09	-0/012	-0/04	*-0/19	**0/29	**0/23	-0/04	0/12	**0/25	-0/04	1

* در سطح احتمال 0/05 معنی دار است ** در سطح احتمال 0/05 معنی دار است

از تحلیل رگرسیون چندگانه به شیوه‌ی گام به گام بهره گرفته شد. نتایج معادله رگرسیون در جدول (4) ارائه شده است. همان‌طوری که در جدول آمده است اعتماد مادر با بیشترین توان پیش‌بینی‌کنندگی در معادله باقی مانده و بقیه‌ی متغیرها به دلیل معنی‌دار نبودن از معادله خارج شدند. با توجه به این نتایج، می‌توان بیان داشت که ضریب همبستگی چندگانه $R=0/36$ و ضریب تبیین تصحیح شده $\Delta R^2=0/11$ در سطح احتمال $P=0/001$ ، از لحاظ آماری معنی‌دار است. بنا بر این مولفه‌ی اعتماد مادر به تنهایی 0/11 درصد واریانس مشترک کفایت اجتماعی دانشجویان را تبیین می‌کند.

به این معنی که مجموع متغیرهای اعتماد پدر و بی‌اعتنایی هیجانی مادر دارای 22 درصد واریانس مشترک با متغیر وابسته می‌باشند. هم‌چنین با توجه به نتایج رگرسیون (Beta) مشخص می‌شود که از بین متغیرهای پیش‌بینی‌کننده، اعتماد پدر بالاترین میزان تاثیرگذاری را در تبیین سازگاری داشته و مولفه‌ی بی‌اعتنایی هیجانی مادر کمترین سهم تاثیر را به خود اختصاص داده است. در مجموع می‌توان گفت با تقویت میزان اعتماد پدر به فرزندان خویش و عدم توجه زیاد مادر در مواقع جدایی فرزندان از خانه می‌توان میزان سازگاری را در بین دانشجویان افزایش داد. هم‌چنین به منظور بررسی نقش پیش‌بینی‌کنندگی سبک‌های پدر و مادر در زمینه‌ی کفایت اجتماعی دانشجویان

جدول 3- خلاصه‌ی تحلیل رگرسیون چندگانه به روش گام به گام در مورد سبک‌های دلبستگی والدین برای پیش‌بینی

سازگاری هیجانی، رفتاری و اجتماعی دانشجویان

سبک‌های دلبستگی والدین										
سازگاری دانشجویان										
P	t	β	B	P	F	S.E	ΔR^2	R	R	
0/001	4/35	0/35	0/03	0/001	18/89	0/55	0/12	0/123	0/35	مدل 1 اعتماد پدر
0/001	5/49	0/43	0/04							مدل 2 اعتماد پدر
0/001	4/38	0/34	0/041	0/001	19/22	0/51	0/22	0/23	0/48	بی‌اعتنایی هیجانی مادر

جدول 4- خلاصه‌ی تحلیل رگرسیون چندگانه به روش گام به گام در مورد سبک‌های دلبستگی والدین برای پیش‌بینی

کفایت اجتماعی دانشجویان

سبک‌های دلبستگی والدین										
کفایت اجتماعی دانشجویان										
P	t	β	B	P	F	S.E	ΔR^2	R ²	R	
0/001	3/84	0/35	29/24	0/001	14/77	18/40	0/11	0/12	0/36	اعتماد مادر

متغیر پیش‌بین: اعتماد مادر

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی نقش سبک‌های دلبستگی پدر و مادر در سازگاری و کفایت اجتماعی دانشجویان جدیدالورود بود. به این منظور، تحلیل رگرسیون چندگانه محاسبه گردید که نتایج آن در این قسمت مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

نتایج تحقیق نشان داد مجموع متغیرهای اعتماد پدر و بی‌اعتنایی هیجانی مادر توانستند 22 درصد واریانس سازگاری دانشجویان را تبیین کنند. نتایج تحقیق حاضر نیز با یافته‌های پیشین که دلبستگی پدرانه با سازگاری هیجانی رابطه‌ی مثبتی دارد همسو است (26،23،20،15).

پیشینه‌ی تحقیق نشان می‌دهد که دلبستگی پدر نقش مهمی در ابعاد مختلف سازگاری نوجوانی (اجتماعی، رفتاری و هیجانی) ایفا می‌کند. شواهد موجود بیانگر ارتباط دلبستگی پدرانه با سازگاری هیجانی است. به ویژه بین دلبستگی پدرانه و خودپنداره‌ی مثبت فرزندان از لحاظ آماری رابطه‌ی مثبت اما بین دلبستگی پدرانه و تنش هیجانی رابطه‌ی منفی معنی‌داری مشاهده شده است. تعداد محدودی از مطالعات میزان نقش دلبستگی پدر و

کودک را در رفتارهای پرخاشگری بررسی کرده‌اند. تحقیقاتی که در این زمینه به عمل آمده است نشان دادند که دلبستگی پدرانه با مشکلات رفتاری درونی رابطه‌ی کمتری دارد (22،20،9). اگر چه مطالعات بعدی این یافته را تایید نکردند (22،15). مطالعه‌ی نوم و همکاران، رایین و همکاران، ورشوئن¹ و مارکوئن از این عقیده حمایت کرده‌اند که دلبستگی به پدر با کنش هیجانی نوجوان رابطه دارد (21،20،15).

به همین نحو، لیبل و همکاران دلبستگی و سطح پرخاشگری را میان دانش‌آموزان دبیرستانی بررسی کردند. آن‌ها به این نتیجه رسیدند که سطوح بالاتر دلبستگی والدینی با سطوح پایین‌تر پرخاشگری رابطه دارد (23).

نوم و همکاران رابطه‌ی بین دلبستگی پدرانه و عزت نفس و حالت افسردگی را بررسی کردند و نتایج به دست آمده نشان داد که بین دلبستگی پدرانه و سازگاری هیجانی نوجوانان رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد (15). فانتی² نیز در پژوهش خود نشان داد که کیفیت رابطه‌ی پدر- فرزند با سازگاری

¹Verschuieren

²Fanti

از دیگر یافته‌های پژوهش حاضر این است که دلبستگی مادرانه (اعتماد) با سازگاری دانشجویان رابطه‌ی معنی‌داری داشت. این یافته نیز با تحقیقات پیشین گالن و رابینسون، بارتلومی و هوروتز³، هولمبک و واندری⁴ و کنی دونالدسون⁵ که پیوسته دلبستگی مادرانه را به طور معنی‌دار با شاخص‌های چندگانه‌ی سازگاری مرتبط دانسته‌اند هم‌سو است (26، 32-30). نتایج تحقیقات انجام شده نشان می‌دهند میزان اعتماد در هر کدام از اشکال دلبستگی به طور معنی‌دار با خودپنداره‌ی مثبت و کفایت اجتماعی رابطه‌ی مثبتی دارند. علاوه بر این بین دلبستگی مادرانه با خودپنداره‌ی مثبت، عدم رفتار ضداجتماعی و زورگویی نسبت به دیگران رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد. کهن⁶ برای حمایت از این فرضیه یعنی رابطه‌ی کیفیت دلبستگی مادرانه با کفایت اجتماعی (توانایی معاشرت با همسالان و جرات‌مندی سازگاران)، کفایت اجتماعی کودکان کلاس اول را بررسی کرد و دریافت که پسران دلبسته‌ی ناایمن از کفایت اجتماعی کمتری برخوردارند و همسالان و معلمان نیز آن‌ها را کمتر دوست داشتنی ارزیابی کرده‌اند. به طور کلی، کهن نتیجه گرفت که کیفیت دلبستگی مادر-کودک در سنین 6 سالگی با کفایت اجتماعی او در موقعیت تحصیلی رابطه‌ی مثبتی دارد (33).

بنا بر یافته‌های فوق این سه جنبه از دلبستگی که توسط مقیاس IPPA سنجیده می‌شود به طور متفاوتی با اندازه‌های سازگاری همبستگی دارند و بهتر است دلبستگی به عنوان یک سازه‌ی چند بعدی و نه یک بعدی نگریسته شود. این پژوهش از تعریف اولیه‌ی بالبی⁷ از دلبستگی حمایت می‌کند. وی بیان می‌دارد که روابط انسانی بسیار پیچیده است و ایجاد روابط دلبستگی قوی‌تر، کودک را در جهت دوست داشته شدن، نیازهای اساسی زیستی و ایمن بودن از خطر تامین می‌کند. پس دلبستگی به کودک در کسب اعتماد به افراد دلبسته و تعمیم

تحصیلی و هیجانی شخصی¹ دانشجویان مقیم خوابگاه رابطه‌ی معنی‌داری دارد (27). نتایج سالیوان² و همکاران حکایت از آن دارد که نوجوانانی که به دور از خانه عزیمت نمودند، بعد از جدایی رابطه‌ی بهتر و قوی‌تری با پدر خود داشتند، این یافته برای آن دسته دانشجویانی که در کنار والدین خود بودند معنی‌دار نبود. بنا بر این، طبق یافته‌ی سالیوان و همکاران، چنانچه دانشجویان مقیم خوابگاه‌ها در ارتباط با پدر خود احساس صمیمیت کرده و او را به عنوان حامی تصور کنند، ممکن است این مسئله بتواند تاثیر مثبت کیفیت رابطه‌ی پدر بر سازگاری تحصیلی و سازگاری هیجانی شخصی دانشجویان را تبیین نماید (28).

در واقع دانشجویانی که در خوابگاه زندگی می‌کنند کیفیت ارتباط بالاتری نسبت به دانشجویانی که به دانشگاه رفت و آمد می‌کنند داشتند. نتایج تحقیق مویدفر و همکاران در مورد رابطه‌ی بین سبک‌های دلبستگی و عزت نفس بر روی 84 نفر دانشجویان نشان داد که افزایش سبک دلبستگی ایمن باعث افزایش عزت نفس اجتماعی و افزایش سبک دلبستگی اجتنابی و سبک دلبستگی مضطرب - دوسوگرا باعث کاهش عزت نفس اجتماعی می‌شود (29). اما این یافته با نتایج تعدادی از تحقیقات که رابطه‌ی بین دلبستگی پدرانه و سازگاری اجتماعی و رفتاری را بررسی کردند، مطابقت نداشت (5، 9، 20، 22).

یافته‌های متناقض فوق ممکن است به جمعیت‌های متفاوت نسبت داده شوند. برای مثال، سه مورد از پنج مطالعه‌ای که دلبستگی ویژه‌ی پدرانه و تاثیر آن را بر سازگاری نوجوانان بررسی کردند به طور وسیعی نمونه‌های متفاوتی از مطالعه‌ی حاضر را در تحقیقات خود به کار بردند (برای مثال، مقیاس واشنگتن متروپولیتین، حومه‌ی شهر مونترئال و یک نمونه در هلند). دو مطالعه‌ی دیگر دلبستگی پدرانه را در طبقه‌ی متوسط و متوسط به پایین جمعیت‌های روستایی مشاهده نموده‌اند (5، 24).

³Bartholomew and Horowitz

⁴Holmbeck and Wandrei

⁵Kenny and Donaldson

⁶Kohn

⁷Bowlby

¹Personal-Emotional and Academic Adjustment

²Sullivan and Sullivan

این ارتباط به سایر روابط یاری می‌رساند. علاوه بر این، دلبستگی، کسب مهارت‌های موثر ارتباطی را نیز ارتقا می‌بخشد (34).

کاربرد ضمنی مطالعه‌ی حاضر این است که اعتماد پدر و مادر سازگاری دانشجویان را در سال اول دانشگاه افزایش می‌دهد و شایسته است مشاوران و برنامه‌ریزان فرهنگی وزارت آموزش و پرورش و وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری این مسئله را برای خانواده‌های دانش‌آموزان سال آخر دبیرستان و دانشجویان جدیدالورود مد نظر قرار دهند.

یکی از محدودیت‌های عمده‌ی پژوهش حاضر، استفاده از روش خودگزارش‌دهی و مقیاس‌های وابسته به فرهنگ برای سنجش متغیرهای پیش‌بین و ملاک بود لذا پیشنهاد می‌گردد در تحقیقات بعدی از پرسش‌نامه‌های بومی و از سایر روش‌های جمع‌آوری اطلاعات مانند مصاحبه‌ی سازمان یافته و مطالعه‌ی موردی استفاده گردد. در این پژوهش جمعیت مورد بررسی،

دانشجویان کارشناسی شهرستانی نیم‌سال اول دانشگاه تبریز بوده است و تعمیم نتایج آن به جمعیت‌های دیگر با محدودیت روبه‌رو است. بنا بر این پیشنهاد می‌شود مطالعات طولی با حجم نمونه‌های بزرگ اعم از بومی و غیربومی در سایر دانشگاه‌ها انجام شود تا با دقت بیشتری بتوان نتایج به دست آمده در مورد ثبات کیفیت رابطه‌ی والد-فرزند را به سایر جمعیت‌ها تعمیم داد.

تشکر و قدردانی

از آقایان دکتر علی نظری و محمد مقدم واحد به خاطر کمک‌های علمی و از تمام دانشجویانی که بدون هیچ‌گونه چشم داشت در پژوهش حاضر مشارکت نمودند، سپاسگزاری می‌شود. این طرح بدون حمایت مالی سازمان دولتی یا خصوصی انجام شده است و منافع شخصی نویسندگان با موضوع پژوهش ارتباطی نداشته است.

References

1. Cottrell JL. The relation of attachment and supports to adolescent well-being and school adjustment. *J Adolesc Res* 1992; 7: 28-42.
2. Burgess KB, Marshall PJ, Rubin KH, Fox NA. Infant attachment and temperament as predictors of subsequent externalizing problems and cardiac physiology. *J Child Psychol Psychiatry* 2003; 44: 819-31.
3. Erikson MF, Srouf LA, Egeland B. The relationship between quality of attachment and behavior problems in preschool in a high-risk sample. *Growing points of attachment theory and research. Monographs Soc Res Child Dev* 1985; 50: 147-66.
4. Main M, Kaplan L, Cassidy J. Security in infancy, childhood and adulthood: A move to the level of representation. *Growing points in attachment theory and research. Monographs Soc Res child Dev* 1985; 50: 66-104.
5. Colmen PK. Perception of parent-child attachment, social self-efficacy, and peer relationship in middle childhood. *Infant Child Dev* 2003; 12: 351-68.
6. Doyle AB, Markiewicz D. Parenting marital conflict and adjustment from early-to mid-adolescence: Mediated by adolescent attachment style. *J Youth Adolesc* 2005; 34: 97-110.
7. Rubin KH, Rose-Krasnor L. Interpersonal problem solving and social competence in children. In: Van Hasselt V, Hersen M. (editors). *Handbook of social development*. New York: Plenum; 1992: 283-323.
8. Rose-Krasnor L, Rubin KH, Booth CL, Coplan R. The relation of maternal directive nessand child attachment security to social competence in preschoolers. *Int J Behav Dev* 1996; 19: 309-25.

9. Lieberman M, Doyle A, Markiewicz D. Developmental patterns in security of attachment to mother and father in late childhood and early adolescence: Associations with peer relations. *Child Dev* 1999; 70: 202-13.
10. Wartner UG, Grossmann K, Fremmer-Bombik E, Suess G. Attachment patterns at age six in south Germany: Predictability from infancy and implications for preschool behavior. *Child Dev* 1994; 65: 1014-27.
11. Scheneider BH, Atkinson L, Tardiff C. Child-parent attachment and children's peer relations: A quantitative review. *Dev Psychol* 2001; 37: 86-100.
12. Renken B, Egeland B, Marvinney D, Mangelsdorf S, Sroufe LA. Early childhood antecedents of aggression and passive-withdrawal in early elementary school. *J Pers* 1989; 57: 257-80.
13. Kokko K, Pulkkinen L. Aggression in child book and long-term unemployment in adulthood: A cycle of maladaptation and some predictive factors. *Dev Psychol* 2000; 36: 463-72.
14. Laible DJ, Carlo G, Raffaelli M. The differential relations of parent and peer attachment to adolescent adjustment. *J Youth Adolesc* 2000; 29: 45-59.
15. Noom MJ, Dekovic M, Meeus WHJ. Autonomy, attachment and psychosocial adjustment during adolescence: A double-edged sword? *J Adolesc* 1999; 22: 771-83.
16. Nada Raja S, McGee R, Stanton WR. Perceived attachments to parents and peers and psychological well-being in adolescence. *J Youth Adolesc* 1992; 22: 471-85.
17. Wilkinson RB. The role of parental and peer attachment in the psychological health and self-esteem of adolescent. *J Youth Adolesc* 2004; 33: 479-93.
18. Armsden GC, Greenberg MT. The inventory of parent and peer attachment; individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *J Youth Adolesc* 1987; 16: 427-54.
19. Allen JP, McElhaney KB, Kuperminc GP, Jodl KM. Stability and change in attachment security across adolescence. *Child Dev* 2004; 75: 1792-805.
20. Rubin KH, Dwyer KM, Booth-LaForce C, Kim AH, Burgess KB, Rose Krasnor L. Attachment, friendship, and psychosocial functioning in early adolescence. *J Early Adolesc* 2004; 24: 326-56.
21. Verschuere K, Marcoen A. Perceptions of self and relationship with parents in aggressive and no aggressive rejected children. *J School Psychol* 2002; 40: 501-22.
22. Simons KJ, Paternite CE, Shore C. Quality of parent/adolescent attachment and aggression in young adolescents. *J Early Adolesc* 2001; 21: 182-203.
23. Tabachnick BG, Fidell LS. Using multivariate statistics (3rd section). New York: Harper Collins; 1996: 136-7.
24. Reynolds WM. Reynold's adolescent adjustment screening inventory (RAASI): Professional manual. Lutz, fl: Psychological Assessment Resources; 2001: 22-8.
25. Buhrmester D. Adolescent interpersonal competence questionnaire manual, retrieved August 9, 2005 via email from Duane Buhrmester.
26. Gullone E, Robinson K. The inventory of parent and peer attachment revised (IPPA-R) for children: A psychometric investigation. *Clin Psychol Psychother* 2005; 12: 67-79.
27. Fanti KA. The parent-adolescent relationship and college adjustment over the freshman year. MA. Dissertation. Georgia State University, College of psychology, 2005: 24-8.
28. Sullivan K, Sullivan A. Adolescent-parent separation. *Dev Psychol* 1980; 16: 79-97.
29. Moayedfar H, Agha Mohammadian H, Tabatabaei SM. [Relationship attachment styles and social self esteem]. *Journal of psychological studies* 2007; 3(1): 61-72. (Persian)
30. Bartholomew K, Horowitz LM. Attachment styles among young adults: A test of a four category. *J Pers Soc Psychol* 1991; 61: 226-44.
31. Holmbeck GN, Wandrei ML. Individual and relational predictors of adjustment in first-year college students. *J Counsel Psychol* 1993; 40(1): 73-8.

32. Kenny ME, Donaldson G. Contributions of parental attachment and family structure to the social and psychological functioning of first-year college students. *J Counsel Psychol* 1991; 38: 479-86.
33. Cohn DA. Child-mother attachment of six-year-olds and social competence at school. *Child Dev* 1990; 61: 152-62.
34. Bowlby J. *Attachment and Loves*. 2nd ed. New York: Basic Books; 1969: 40-3.

